

آغاز تردید

درباره یکی از مهم‌ترین کتاب‌های موسسه مطالعات و پژوهش‌های سیاسی

تبعات خود را به‌خصوص در سال‌های پس از انقلاب به‌صورت مشخص‌تر نشان داد. سازمانی که به‌دلایل مختلف از دهه ۱۳۵۰ به بعد در میان گروه‌ها و احزاب سیاسی، یکی از مطرح‌ترین و فعال‌ترین گروه‌های سیاسی محسوب شد و افکار عمومی نسبت به آن توجه و حساسیت خاصی نشان می‌داد.

در مورد سازمان مجاهدین خلق، دیدگاه‌های موجود و رایج بین پژوهش‌گران و فعالان سیاسی دوران مبارزه علیه رژیم پهلوی، متفاوت و حتی متعارض است. دیدگاه اول بر ایمان و اعتقاد خالص اسلامی بنیان‌گذاران سازمان تأکید دارد. آثار ناشی از ضربات رژیم شاه و مشکلات اجتناب‌ناپذیر تدوین ایدئولوژی در درون سازمان، عمل‌زدگی و جذب عناصر کم‌صلاحیت و مستعد انحراف را به‌عنوان علل اصلی توقف روند تکاملی سازمان برمی‌شمارد و خیانت و ارتداد گروهی از کادرهای درجه دو در غیاب بنیان‌گذاران و کادرهای اصلی را زمینه‌ساز و انحطاط‌بعدی و کنونی می‌داند. دیدگاه دیگری اعتقاد دارد این سازمان از بدو تاسیس «منافق» بوده است، بنیادگذاران آن مشکلات شخصیتی و اعتقادی فراوانی داشتند و با نگاهی ابزاری به دین و مذهب و مبتنی بر ضرورت‌های پراگماتیستی، موفقیت در جامعه مذهبی ایران را مستلزم تظاهر و تمسک به مذهب می‌دانستند و با بهره‌گیری از تجربه شکست حزب توده و عدم امکان تصریح به اعتقادات ماتریالیستی، هسته تعالیم مارکسیست را در پوسته مذهب قرار دادند.

مهم‌ترین و پرآدمانه‌ترین رویدادهای تاریخ معاصر ایران است که چند دهه است بخشی از تاریخ معاصر ایران را تحت تأثیر قرار داده است. سازمان مجاهدین خلق در سال ۱۳۴۴ در شرایطی که مبارزات سیاسی قانونی رو به افول بود، تقریباً همزمان با آغاز فعالیت گروه‌های معتقد به مبارزه مسلحانه در میان جریان‌های چپ و مارکسیست پدید آمد. این سازمان در حالی تاسیس شد که سران «نهضت آزادی ایران» تندروترین گروه قانونی مخالف حکومت پهلوی به زندان افکنده شده بودند و مهندس مهدی بازرگان دبیرکل این گروه خود و همراهانش را آخرین کسانی می‌دانست که به زبان قانون با محمدرضا شاه سخن می‌گویند. سازمان مجاهدین در سال ۱۳۴۴ توسط جمعی از جوانان وابسته به نهضت آزادی ایران که دوره مبارزه سیاسی و آشکار را پایان یافته تلقی می‌کردند، تاسیس شد. بنیان سازمان در ابتدای تاسیس، بر ایدئولوژی اسلامی و فعالیت‌های عملی مسلحانه بود. این دو رکن با استفاده از تعلیمات نظری و عملی مخفیانه، مستحکم می‌شد. آنچه در نهایت تأثیرات عمیق خود را بر اعضای سازمان به‌جا گذاشت، مطالعات مارکسیستی و حتی مارکسیسم‌زدگی بود.

دستگیری و اعدام بنیان‌گذاران و افراد شاخص سازمان، تردید در ایدئولوژی و بروز اختلافات داخلی ضربه‌هایی بود که بر پیکر سازمان وارد می‌شد، تا اینکه در سال ۱۳۵۴ ضربه نهایی وارد آمد و اعلامیه تغییر ایدئولوژی صادر شد. این حادثه، آغاز بی‌اعتمادی به این سازمان بود که

محمود فاضلی پژوهشگر

کتاب سه جلدی «سازمان مجاهدین خلق؛ پیدایی تا فرجام» (۱۳۸۴-۱۳۴۴) که چاپ اول آن در سال ۱۳۸۴ در سه هزار نسخه انتشار یافت، به بررسی و تبیین مستند تاریخی، ایدئولوژی، مواضع و عملکرد سازمان نیمه‌مخفی و سیاسی-نظامی «سازمان مجاهدین خلق ایران» پرداخته است. درباره سازمان مجاهدین خلق آثار متعددی در قالب خاطرات، اسناد و تحلیل‌های سیاسی انتشار یافته است. این آثار به‌صورت جزوه یا کتاب، به‌ویژه در طول سال‌های پس از انقلاب اسلامی به رشته تحریر درآمده‌اند اما اغلب آن‌ها مقطعی خاص از تاریخ این سازمان را مبنای تحلیل‌های خود قرار داده‌اند. اما کتاب «سازمان مجاهدین خلق؛ پیدایی تا فرجام» به کوشش جمعی از پژوهش‌گران موسسه مطالعات و پژوهش‌های سیاسی، یکی از مهم‌ترین و جامع‌ترین کتاب‌هایی است که به‌طور مستقل به بررسی و مطالعه همه‌جانبه این سازمان با حجمی بالغ بر ۲ هزار صفحه پرداخته است. از این رو می‌توان این کتاب را کتابی نسبتاً جامع در خصوص این سازمان دانست و آن را نسبت به کتاب‌های دیگر در جایگاه برتری قرار داد. کتاب تحقیقی مفصل است که یک دوره چهل‌ساله در تاریخ معاصر را با محور قرار دادن این سازمان بررسی و تحلیل کرده است. موضوع و عملکرد این سازمان، یکی از

معماران نظری حکومت خودکامه

حسین آبادیان
موسسه مطالعات و
پژوهش‌های سیاسی
۱۴۰۰

جلد چهارم از مجموعه تاریخ سیاسی ایران معاصر با عنوان «معماران نظری حکومت خودکامه ۱۳۹۰-۱۳۰۵» به قلم دکتر حسین آبادیان منتشر شد. این کتاب به بررسی آرا و نظریات نسل دوم روشنفکران ایران می‌پردازد. روشنفکرانی که برخلاف نسل قبلی خود، که به دنبال برابری و برادری و آزادی بودند، مدافع تجدد آمرانه و استبداد منور بودند. این روشنفکران بعدها از کوشندگان تحکیم سلطنت خودکامه رضاشاه شدند.

سازمان سیاسی بهائیت

حمیدرضا اسماعیلی
موسسه مطالعات و
پژوهش‌های سیاسی
۱۳۹۹

در این کتاب آمده است که بهائیت یک موضوع تاریخی صرف یا مربوط به حوزه فرق و ادیان انحرافی نیست. تشکیلات بهائیت یک سازمان سیاسی در حال رشد پیش از انقلاب اسلامی بود که در سال‌های بعد هم‌پای سازمان مجاهدین خلق به جاسوسی از مراکز ایران پرداخت. این تشکیلات از جمله اپوزیسیون‌های فعالی محسوب می‌شود که در داخل و خارج از ایران فعالیت دارند و در محافل سیاسی بین‌المللی به لابی‌گری علیه ایران مشغول بوده است.

پهلوی‌ستایی در ترازوی تاریخ

سیدمصطفی تقوی
مقدم
موسسه مطالعات و
پژوهش‌های سیاسی
۱۳۹۸

این کتاب نشان می‌دهد که پهلوی‌ستایی صرفاً رویکردی ایدئولوژیک و کنشی انفعالی و سیاسی کارانه برای مقابله با نظام سیاسی مولود انقلاب بوده و نسبتی با واقعیت‌ها و داده‌های تاریخ ندارد و هرچا لازم بدانند، آنها را در پیش‌پای اهداف سیاسی خود ذبح می‌کند. انتخاب نوشته غنی برای نقد از آن‌رو بود که این اثر تقریباً اولین کتابی بود که برای توجیه رضاشاه وارد ادبیات سیاسی و تاریخی معاصر شد.